

70-річчя академіка НАН України В.В. СТРЕЛКА

23 вересня виповнилося 70 років видатному вченому в галузі фізико-хімії та технології дисперсних неорганічних і вуглецевих матеріалів академіку НАН України Володимирові Васильовичу Стрелку.

В.В. Стрелко народився 1937 року в с. Любеч Чернігівської області. Після закінчення школи він вступив на хімічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Впродовж 1959–1962 рр. навчався в аспірантурі Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського АН УРСР. Саме в цьому інституті, де діяла потужна школа, що була створена такими визнаними в СРСР та за кордоном корифеями адсорбційної науки як І.Є. Неймарк та М.Д. Стражеско, розкрився талант Володимира Васильовича як ученого і лідера, здатного вирішувати сучасні наукові й практичні завдання.

У цій науковій установі В.В. Стрелко подолав шлях від молодшого наукового співробітника до завідувача відділу іонного обміну та адсорбції. Тут у 1963 р. він захистив кандидатську дисертацію на тему «Исследования свойств некоторых гелей при их дегидратации», а в 1974 р. — докторську дисертацію «Исследование химии поверхности кремнезема».

1979 року за рішенням Президії АН УРСР Володимира Васильовича з групою співробітників переведено до Інституту за-

гальної та неорганічної хімії (ІЗНХ) АН УРСР, де було створено умови для проведення досліджень у галузі синтезу, вивчення та практичного використання сорбційних матеріалів неорганічного і вуглецевого типу. Вчений очолив відділ сорбції та тонкого неорганічного синтезу, розробки якого стали основою створення в ІЗНХ АН УРСР Спеціального конструкторсько-технологічного бюро з експериментальним виробництвом (1988) і Відділення сорбції та тонкого неорганічного синтезу (1989).

У 1991 р. за ініціативою В.В. Стрелка Уряд України прийняв рішення про створення нового академічного інституту на базі Відділення сорбції та СКТБ ІЗНХ АН УРСР — Інституту сорбції та проблем ендоекології (ІСПЕ). Його директором з моменту створення і дотепер є Володимир Васильович.

Наукові інтереси В.В. Стрелка охоплюють широке коло питань специфічної сорбції, синтезу та дослідження сорбентів, іонообмінників, каталізаторів, хімії та радіохімії дисперсних матеріалів, радіаційної хімії гетерогенних систем, медичної хімії, хімічної технології адсорбентів, розробки сорбційних засобів технологій виділення, розділення та глибокого очищення речовин, захисту навколишнього середовища, профілактики, лікування та екологічного захисту організму людей та тварин.

Учений — автор більш ніж 1000 наукових праць, в тому числі 7 книг і понад 250 авторських свідоцтв та патентів на винаходи. Серед його учнів 3 доктори, 28 кандидатів наук, 2 із них обрано до Національної академії наук України.

В нашій країні та за її межами Володимир Васильович відомий своїми роботами, які є суттєвим внеском у розвиток фізичної та неорганічної хімії, зокрема хімії і технології адсорбентів, іонообмінних матеріалів, каталізаторів, а також суміжних дисциплін (хімічна екологія, медична хімія, технологія неорганічних речовин, радіаційна хімія, радіохімія тощо). Наукові дослідження В.В. Стрелка вражають своєю багатоплановістю, широтою, нетрадиційними підходами та нестандартними рішеннями, що характерно для справді видатної особистості.

Володимир Васильович вдало поєднує наукову ерудицію, працелюбність з умінням згуртувати навколо себе творчий колектив однодумців. Його наукова кар'єра — яскравий приклад цілеспрямованого зростання від аспіранта до академіка, директора створеного ним інституту.

Науково-організаційною роботою В.В. Стрелко займається протягом усієї своєї діяльності. В 70-80-х роках він був членом Наукової ради при Президії АН УРСР з питань захисту навколишнього середовища, заступником голови наукових рад АН УРСР «Гемосорбція» та «Сорбційні методи детоксикації організму», членом Наукової ради АН СРСР з адсорбції, керівником розділу Всесоюзної програми ДКНТ СРСР із розвитку еферентних методів терапії. Нині він є заступником академіка-секретаря Відділення хімії НАН України.

Учений готує кадри вищої кваліфікації. Більша частина його учнів створила науковий кістяк нового інституту, інші — працюють у споріднених наукових установах НАН України, системі Мінісвіти, галузевих

інститутах та у промисловості. Його наукова школа визнана як в Україні, так і поза її межами. В.В. Стрелко є іноземним членом Наукової ради РАН з адсорбції і хроматографії, а також членом міжнародних наукових товариств з адсорбції (IAS), іонного обміну (ISIE), штучним органам (ESAO та ISAO). Він — експерт Міжнародного комітету сприяння вченим СНД (INTAS), експерт видавництва журналів Королівського хімічного товариства Великої Британії. Протягом багатьох років Володимир Васильович входить до складу Комітету з присудження Державних премій України в галузі науки і техніки.

В.В. Стрелко є активним учасником великих міжнародних форумів, присвячених актуальним проблемам фізичної хімії — адсорбції, іонного обміну, радіохімії, хімії та технології адсорбентів, практики використання адсорбційних і каталітичних процесів. На запрошення Британського уряду він неодноразово читав лекції в провідних наукових центрах Великої Британії. Його численні контакти з ученими різних країн сприяють визнанню досягнень вітчизняної науки за кордоном. Під керівництвом ученого виконується низка міжнародних проєктів у рамках французько-польсько-українсько-російської програми «Хімія вуглецевих матеріалів та захист навколишнього середовища» (PICS), Міжнародного фонду Дж.Сороса (ISF), декількох проєктів з науковцями Великої Британії, Франції та Іспанії за програмами INTAS, а також Цивільного фонду співробітництва та розвитку США (CRDF).

Володимир Васильович — член редколегій фахових журналів «Эфферентная терапия», «Adsorption», «Химия и технология воды». Він входить до складу багатьох експертних рад і комісій, а також кваліфікаційних рад із захисту дисертацій.

В.В. Стрелко проводив велику роботу з організації промислового виробництва сор-

бентів медичного та екологічного призначення в Україні, Узбекистані, Білорусі. Він приділяє значну увагу створенню дослідно-експериментальної бази інституту для розробки технологій та випуску елітних різновидів сорбентів і каталізаторів.

З травня 1986 р. учений брав активну участь в організації робіт з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Він організував міжвідомчу групу спеціалістів з вивчення медико-біологічних аспектів дії радіаційного забруднення на організм ліквідаторів та мешканців Києва. Одержані протягом багатьох років спостережень результати є уні-

кальним банком даних для спеціалістів в галузі біології, теоретичної та практичної медицини.

Заслуги ювіляра в розвитку адсорбційної науки, підготовці висококваліфікованих кадрів, упровадженні результатів досліджень у практику відзначені Державною премією СРСР та почесним званням «Заслужений діяч науки і техніки України».

Наукова громадськість, колеги та учні щиро вітають Володимира Васильовича з ювілеєм, бажають йому міцного здоров'я, втілення в життя його задумів і нових звершень у царині хімії.

60-річчя члена-кореспондента НАН України М.Ф. ШУЛЬГИ

15 вересня виповнилося 60 років знаному фізику члену-кореспонденту НАН України Миколі Федоровичу Шульгі.

М.Ф. Шульга народився 1947 року у Харкові. У 1965 р. вступив до Харківського державного університету на фізико-технічний факультет. Уже в студентські роки він під керівництвом О.І. Ахієзера та П.І. Фоміна виконав своє перше ґрунтовне теоретичне дослідження, яке було опубліковано у 1971 р. у журналі «*Письма в ЖЭТФ*» під назвою «*Когерентне гальмівне випромінювання електронів і позитронів ультрарелятивістської енергії в кристалах*».

Своїм першим науковим успіхом учений завдячує академіку Олександрі Іллічу Ахієзеру, який мав великий вплив на його формування та становлення як фізика-теоретика.

Широкому науковому загалу Микола Федорович відомий завдяки науковому

добробку в галузі квантової електродинаміки та фізики взаємодії частинок великої енергії з речовиною.

Зі славетним Харківським фізико-технічним інститутом із 1973 р. (після служби в лавах Радянської армії) пов'язане все подальше життя М.Ф. Шульги. Тут він захистив у 1977 році кандидатську дисертацію і став одним з наймолодших докторів фізико-математичних наук. Микола Федорович отримав низку фундаментальних результатів, що здобули визнання світової наукової спільноти:

— розвинуто квазікласичну та класичну теорії когерентного випромінювання релятивістських електронів у кристалах (разом із О.І. Ахієзером).

— передбачено ефект значного прискореного утворення електромагнітних злив у кристалах (у порівнянні з аморфними середовищами);